

utrumque iudicem: nimirum per iudicem Ecclesiasticum pronuntiatur super crimine in quantum est Ecclesiasticum sive *commune*, ut vocant; per iudicem autem Civilem pronuntiatur super eodem crimine in quantum est *privilegiatum*, & uterque iudex pœnam crimini sub una & altera consideratione conveniētem imponit; & ita per solemne Arrestum Parlamenti Parisiensis anno 1631. ordinatum fuit, vetitumque iudicibus Regiis proficere sententiam conjunctam cum iudice Ecclesiastico.

XL. Hinc licet accusatus esset absolutus à iudice Ecclesiastico, possit nihilominus super eodem delicto, in quantum est *privilegiatum*, condemnari per iudicem Regium; & ita iudicatum anno 1604. Vide Claudium le Prestre *Cen. x. cap. 20.* ubi & notat, quod etiam iudex Regius possit procedere ad sententiam mortis, non obstante sententia absolutoria iudicis Ecclesiastici, si crimen in quantum est *privilegiatum*, talem pœnam mereretur; quia sententia iudicis Ecclesiastici nullatenus constringit iudices Regios, in quantum est crimen *privilegiatum*.

XLI. Hinc iudex Ecclesiasticus Clericum incarceratum de suo carcere dimittere non potest, quamdiu sententia iudicis Regii non satisfecit reus, nisi consensus ipsius iudicis accesserit; tametsi à iudice Ecclesiastico fuisse absolutus vel pœna à iudice Ecclesiastico imposita satisfecisset. Le Prestre loco citato n. 9. Diciturque in annotationibus ad arresta Paponi *lib. i. tit. 5. arresto 35.* ita in Camera criminali anno 1586. decretum fuisse.

XLII. Insuper quia utraq; sententia est planè separata & à diverso iudice prolata, si accusatus appellet, Curia Regia non solet recipere appellationem, nisi quæ est à sententia iudicis laicalium autem remittit ad Superiorem immediatum iudicem Ecclesiasticum, à cuius sententia appellatur; & huic quidem adeo defert Curia Regia, ut super se deat ipsa quoad appellationem à sententia iudicis laici, quousq; in causa appellationis per iudicem Ecclesiasticum etiam per tres sententias conformes, pronuntiati sit. Uti notat Le Prestre ibidem.

XLIII. Hic ferè est hodiernus procedendi stylus quoad delicta *privilegiata*, sive non merè Ecclesiastica in Gallia observari solitus, qui hæcenus nullo Regio Edicto in Belgio præscriptus aut expressus scitur; neque consuetudine aut usu introductus.

XLIV. Equidem illud negari nequit, quin & hic in Belgio crimina nonnulla habeantur pro *privilegiatis*, & eo sensu de his iudex Regius possit contra Clericum, non obstante privilegio Clericali, cognoscere; uti notat Damhauderus in *Praxi Rerum Criminalium c. 124.* ubi imprimis dicit, Clericos teneri respondere coram suo Principe, aut coram eius Concilio de publicæ fidei, salvæguardiæ sive securitatis violatione. Item de armorum gestatione, & aliis similibus causis *privilegiatis*. Deinde n. 26. dicit, Intelliguntur *privilegiata* causæ crimina enormia qualificata, & quæ Princeps sibi reservat, veluti crimen læsæ Majestatis vel divinæ vel humanæ, & cætera ibidem enumerata; in quibus dicit, Curiam Gandensem nullam admittere remissionem; & pluribus confirmat ibidem in notis Nicolaus Tuldenus.

XLV. Concordata Brabantiae inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem *tit. 6.* qui inscribitur *De Actionibus competentibus contra Clericos prima Tonsura*, postquam expresserunt conditiones requiritas in Clericis conjugatis vel non conjugatis primâ Tonsurâ insignitis, ut privilegio fori gaudere queant (de quibus conditionibus agit capite sequenti) subjiciunt, Hi omnes Clericali officio gaudebunt, etiam in criminibus membri amputationem, aut capitalem pœnam, seu corporis afflictivam inferentibus.

Post hæc *art. 8.* per modum exceptionis additur: Non in enormibus, utpote hæreticis, mandatis Principis contra venientibus, raptoribus virginum, homicidis ex proposito, vel per insidias, incendiariis, grassatoribus, famosis laetronibus, depopulatoribus agrorum, & similibus.

XLVI. Ex his manifestum, quod Concordata hæc non omnia crimina, etiam Clericorum conjugatorum primâ tonsuræ habeant pro *privilegiatis*, quantumvis adeo gravia, ut

etiam capitalem pœnam, seu corporis afflictivam inferant, sed tantum enormia quæ quasi directè ad Republicam & Statum politici turbationem & eversionem tendunt.

XLVII. Porro concordata hæc tantum loquuntur de simplicibus Clericis sive conjugatis sive non conjugatis, hosque etiam in delictis quantumvis pœnâ corporali puniendis, modo tamen non sint ex enormioribus, immunitate Clericali gaudere declarant de Clericis autem in sacris constitutis non loquuntur: ut hos juri communi quoad usum hujus immunitatis reliquisse videantur: referitque Zypæus *ut. De Foro compet. n. 37.* Concilium Brabantiae Presbyteros de crimine enormi convictos remississe ad iudicem Ecclesiasticum.

XLVIII. Neque mirum videri deberet, si Flandria magis, quam Brabantia moribus & praxi Gallicanis consentiret. Notum quippe est, quod ante institutum anno 1473. à Carolo Burgundione Parlamentum Mechliniense, Flandri à suo Senatu Provinciali appellarent ad Parlamentum Parisiense; uti monet Damhauderus in *Praxi rerum civilium c. 6.* notatque n. 4. quod Parlamentum Mechliniense in locum Parisiense suffectum, hujus Parlamenti ferè modum, ritum, institutionem, & auctoritatem referat. Quid mirum igitur, si Flandri praxim & mores Parisienses sensim etiam sequuti sint.

XLIX. Porro sicuti ob criminis enormitatem Clerici nonnumquam suo privilegio privantur, ita quoque eodem non gaudent, quando alio quam Ecclesiastico officio funguntur, atque circa illud delinquant; eoque tunc non ut Clerici, sed ut Officiarii considerantur; & eaque delicta non habeantur pro delictis Clericorum; sed laicorum seu Officiariorum laicalium, quorum officia Clerici obeunt.

Hinc citata Concordata *art. 8.* expressè declarant, quod Clericus Clericali privilegio non gaudebit, quando contra statutum officiorum delinquerit; id est, Officiorum laicalium quibus fungitur.

L. Notat idipsum Nicolaus Tuldenus in annotationibus ad *c. 124.* Damhauderus in *Praxi rerum Civilium*; asseritque id procedere, in Clerico, licet in sacris constituto, officium seculari gerente, in eoque delinquente: ut puniri possit pro modo delicti, per captionem temporalitatis, ac venditionem immobilium, privarique ac suspendi officio in quo deliquit. De conformi praxi Galliae jam pridem testatus est Guilelmus Benedicti ad *Cap. RAYNUTIUS*, verbo *8. xorem n. 447.* dicens, Tertio cognoscit Rex & ejus Officiarii ubicumque Clericus licet in sacris constitutus officium seculari gerens deliquisset in officio quod puniri possit, sed pro modo delicti per captionem temporalitatis ac venditionem bonorum immobilium. Et si casus hoc exigeret, privari aut suspendi officio in quo deliquit, quod est de casibus *privilegiatis* secundum aliquos, & ita servari tunc consuetum in regno.

LI. Ex his quæ hæcenus dicta sunt, non difficile erit intelligere, quod sensim tribunalia Laica & Regia auctoritatem sive jurisdictionem in Clericos de criminibus accusatos prætenderint, non tantum ultra præscripta Canonum & Juris Communis, sed & ultra ipsas Regias Ordinationes ad fingendos limites utriusque jurisdictionis expressè editas. Quamtopere de hac ampliacione jurisdictionis Laicæ conquesti sint Episcopi proximè elapso sæculo, ex Synodis Provincialibus tunc celebratis videri potest.

LII. Sed si Episcopi suos Clericos, ac præsertim in sacris constitutos à Laicis iudicari & puniri nolint, impitius provideant, ut non citò manus imponent; sed primum diligenter examinent, num iis moribus sint, ut flagitia, quibus publica turbetur, ab eo non timeantur.

Uterius si coningat, Judam aliquem aut similem perditum hominè irreperere, criminibus non conniveant, sed pro debito puniant; idque pœnâ ipsi crimini condignâ; neque sint Episcopi eorumve Officiales ex illis, de quibus jam pridem dixit Guilelmus Benedicti loco citato *numer. 443.* Omnia delicta quantumcumque gravia in pecuniam convertunt. Et quod deterius est, si aliquem etiam pro gravissimo crimine condemnaverint ad perpetuam carcerem.

semper in sine sententiæ gratia Domini Episcopi & misericordia reservatur. Cujus Clausulæ virtute pœnam perfonæ delinquentis in detrimentum burfæ, quæ non deliquit, convertunt. Ex quo cum justitiam veram de Clericis non faciant, ex isto inconvenienti, quia eos non puniunt, sequitur aliud inconvenienti, quod sæpè Judices seculares de eis justitiam faciant, & eos puniant.

Et quia Episcopi in criminum punitione per frequentes appellationes & reculationes, aliaque similia à facinorosis hominibus facile impediuntur, rursus spes exigua affulget, integram Clericorum immunitatem restituendi, nisi hæc appellationibus & reculationibus modus apponatur; quia his fit instantibus, videntur Judices Regii, quod crimina manebunt impunita, idque nonnunquam cum summo Republicæ, detrimentum, si ea jurisdictioni Ecclesiasticæ relinquuntur.

CAPUT III.

Qui Clerici privilegio fori gaudeant?

1. Attento Jure Decretalium omnes indistinctè Clerici etiam primæ Tonsuræ gaudent privilegio fori.
2. Similiter & juxta prædictos Canones, & Principum sanctiones.
3. Id ipsum supponit Pontificale Romanum.
4. Canones omnes Clericos habent pro Ministris Ecclesiæ.
5. Hoc quoque indicant ceremonia prima Tonsuræ.
6. Insinuat etiam Synodus Tridentina.
7. Merito initiati primâ Tonsurâ tamquam Ministri Ecclesiæ hoc privilegio gaudent.
8. Matrimonium non obstat, quominus Clericus sit Minister Ecclesiæ.
9. Hinc Clericus conjugatus communicatum hoc privilegium.
10. Clericus propter ministerium Ecclesiæ datum hoc privilegium.
11. Circa sæculum 13. & 14. canonistæ primam Tonsuram Ordinibus annumerare ceperunt, & efficaciam imprimendi characterem ei tribuere.
12. Hinc immunitatem in ipsam Tonsuram, & non in ministerium Ecclesiæ refuderunt.
13. Id supponerunt Prælati Gallia coram Philippo Valesio sæculo 14.
14. Hac opinione recepta omnes passim etiam sceleratissimi se à jurisdictione Laica subtraherunt.
15. Hinc juxta laicorum querela de impunitate criminum, & extensione hujus privilegii contra intentionem Canonum.
16. Querela Petri Cugnerii super hoc articulo.
17. Querela laicorum renovata circa tempora Concilii Tridentini.
18. Synodus Tridentina constitutionem Bonifacii VIII. de Clericis conjugatis renovavit.
19. Addidit clausulam, qua ostendit, hoc privilegium non attribui nudæ tonsuræ.
20. Decretum Synodi Tridentinae circa clericos non conjugatos.
21. Hic rursus ostendit, privilegium non dari ob nudam tonsuram.
22. Quæ dicenda vestes clericales, & quando nam censeatur clericus abjecisse vestes clericales remissivè.
23. Clericus tonsuratus etiam non conjugatus captus in veste laicali forum seculare declinare non potest.
24. Clericus conjugatus facilius privatur privilegio fori quam non conjugatus.
25. Aliquando in Gallia ordinatum fuit, ut soli Clerici in sacris constituti gauderent hoc privilegio.
26. Hoc postmodum extensum ad beneficiatos & Scholares.
27. Hac extensio videtur convenire cum Decreto Concilii Tridentini.
28. Ex mente Synodi Tridentinae clericus serviens Ecclesiæ, aut studens etiam sine speciali mandato aut licentia Episcopi gaudet hoc privilegio.

Van Espen Jur. Eccl. P. III.

29. An clericatus, postquam delictum aliquod est commissum, tribuere soleat privilegium fori?

30. Clerici non servantes conditiones à Synodo Tridentina præscriptas excidunt privilegio sine prævia monitione.

31. Clericus deponens vestes clericales non in perpetuum privatur hoc privilegio, sed resumpto habitu recuperat.

I. **A**tento Jure Decretalium, Clericos omnes & indistinctè gaudere privilegio fori, communis est Canonistarum sententia fundata in generali ac indefinita expressione Decretalium de hoc privilegio loquentium, ac notanter *Cap. 2. De Foro comp.* ubi sub nomine Concilii Parisiensis dicitur: "Nullus Judicum, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut minores Ecclesiæ sine permissu Pontificis per se distingere aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriæ irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscat & emendet."

II. Similiter & veteres Canones, necnon Principum Sanctiones de auctoritate & jurisdictione Episcoporum loquentes, omnem indefinitè Clerum Episcopis subjiciunt, omnesque generatim Clericos de foro Episcopi esse supponunt.

III. Quare de Pontificale Romanum etiamnum hodie supponit, Tonsuratos per susceptionem primæ Tonsuræ constituti de foro Ecclesiæ. Post collatam enim Tonsuram, ex præscripto Pontificalis Episcopus alloquitur novos Tonsuratos, dicens: "Fili charissimi, animadvertere debetis, quod hodie de foro Ecclesiæ facti estis, & privilegia Clericalia sortiti estis; cavete igitur, ne propter culpas vestras illa perdati; & habitu honesto, bonis moribus, atque operibus Deo placere studeatis."

IV. Neque sanè mirandum, jam pridem sub hoc privilegio indistinctè omnes Clericos, etiam primæ Tonsuræ & minorum Ordinum, fuisse comprehensos: quia supponebatur, uti & hodie Ecclesiæ desiderat, quod omnes Clerici reverè essent ministri Ecclesiæ, atque reipsa conversatione & habitu ita se exhibere, ut omnibus manifestum esset, se velle Ecclesiæ, & non sæculo servire.

V. Id quoque hodiernæ ceremoniæ & preces, quas in collatione primæ Tonsuræ Pontificale præscribit, ostendunt.

Ut quid enim habitum secularem deponunt, & habitum sacre religionis induunt, nisi ut se sæculo renuntiare, & religioni militare post hac velle demonstrant? Unde & Episcopus ad impositionem vestis Clericalis ad Deum se convertit, supplicans: "Quibus in tuo sancto nomine habitum sacre religionis imponimus, ut te largiente devoti in Ecclesiæ tua persere mereantur."

VI. Et Synodus Tridentina *Sess. 23. cap. 4. De Reformat.* præcipit, ut si dumtaxat Tonsurâ initiatur, de quibus probabilis conjectura sit, eos non seculares judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.

VII. Dum igitur prima Tonsura juxta Ecclesiæ intentionem, & regulas ab ipsa præscriptas fuit collata, merito etiam vel primâ Tonsurâ initiati sub hoc privilegio comprehendi poterant, & de foro Ecclesiæ constituti; utpotè ejus ministerio re ipsa adscripti, & eidem juxta conditionem suam ad præscriptum Episcoporum incumbere parati.

VIII. Cum autem nec Matrimonium obstat, quod minus quis servitio Ecclesiæ insistere, & ei se totaliter consecrare queat, nec Conjugati Tonsurâ Clericali initiati, hoc privilegio fraudati debuerunt: nec Ecclesiæ ob contractum ab iis Matrimonium, auctoritate in suos Ministros privati.

IX. Hinc ex citata Decretali sub nomine Concilii Parisiensis tamquam consequens declarat Bonifacius VIII. in *Cap. Unico De Clericis conjugatis in VI.* "Clericos conjugatos pro commissis ab iis excessibus vel delictis, trahi non posse criminaliter aut civiliter ad iudicium seculare: nec ac ipsis seculares iudicibus eos debere personaliter, vel

M m m m etiam

etiam peculiariter (ne per unam viam concedatur eidem iudicibus, quod per aliam denegatur) ullatenus condemnari.

X. Non immerito ergo omnes Clericos privilegio Clericali comprehendebant non tantum Synodorum Canones, sed & ipsorum Principum Sanctiones, quia omnes indistincte Clericos divinis obsequiis mancipatos supponebant, quemadmodum expressit Constantinus M. non obscure in Clericale obsequium ipsam immunitatem refundens, in *L. 2. Cod. Theod. de Episcopis & Clericis*: "Qui divino cultui ministeria religionis impendunt (id est hi, qui Clerici appellantur) ab omnibus omnino muneribus excusentur; ne sacrilego livore quorundam à divinis obsequiis avocentur."

XI. Verum cum circa saeculum 13. & 14. coepissent Canonista *Tonsuram* Clericalem Ordinibus annuerare, eique etiam efficaciam imprimendi characterem indelebilem tribuere, unà coeperunt docere, Tonsuratos per nudam & simplicem susceptionem primae Tonsurae fieri personas *sacras*.

XII. Ex quo ulterius concludebant, primam Tonsuram à foro saeculari, tamquam personas sacras seu sacratas esse exemptos, tamen nec Tonsuram, nec habitum Clericalem gestarent; eò quod supponerent, per Tonsuram imprimi characterem independentem ab omni servitio aut habitu Clericali.

XIII. Id supposuisse Episcopum Eduensem, qui nomine Praelatorum Galliae pro immunitate Ecclesiastica decernat cum Petro Cugnerio coram Philippo Valerio, patet ex illius responso ad articulum 30. ejusdem Cugnerii. Articulus Cugnerii erat: "Item si contingat, quod Gentes Regiae capiant aliquem malefactorem pro crimine certo per eum commisso, & idem malefactor dicat, se Clericum esse, licet nec Tonsuram, nec habitum deferat Clericales, Officiales praelatorum, faciunt in continentem detinentes & capientes compelli per monitiones & sententias ad restituendum sibi praedictum malefactorem tamquam Clericum suum."

Hic articulo respondit Eduensis: "Ad 30. (articulum) qui loquitur de Clericis conjugatis captis in habitu laicali: dicit, quod tales pro eo, quod non deferunt Tonsuram, vel habitum Clericis congruentem, non amittunt privilegium Clericale: unde si sit notorium iudici Ecclesiastico, tale esse Clericum, vel fama sit publica super hoc, idem iudex sine cuiuscumque injuria potest ad restitutionem talis Clerici justitiam compellere saecularem."

Hoc responsum manifeste supponit, quod sufficiat esse Clericum, ut quis fori privilegio gaudeat, & captus à iudice laico restituendus sit iudici Ecclesiastico, tamen nec Tonsuram, nec habitum deferat Clericis congruentem.

XIV. Porro hac persuasione de characteris impressione per simplicem & nudam Tonsuram susceptionem semel recepta, ostium erat apertum, quo omnes passim se à jurisdictione laicali subducerent, & poenas per iudices laicos criminibus congruentes infligendas impune evaderent, idque tam conjugati, quam caelibes cuiuscumque conditionis tamen nec de statu Ecclesiastico assumendo, aut habitu & Tonsuram Clericali gestando cogitarent, modò tantum primam Tonsuram initiarentur. Nec illud difficile erat, tum quod Officiales de siderarent plures suo foro subiectos, tum quod etiam Ministri Episcoporum exinde lucellum captarent. Nec deerant Episcopi, qui suis Ministris benefacere volentes, quin ex lucello illo nonnumquam participantes, facile ad Tonsuram quoslibet admitterent; maxime cum tunc & Episcopi Titulares sibi auctoritatem Tonsuram & Ordines conferendi in aliena Diocesi arrogarent, & lucrum exinde quaererent, quemadmodum ex Decretis Synodi Tridentinae, quibus hi abusus rescantur, haud difficulter potest intelligi.

XV. Mirum ergo videri nequit, si laici quererentur, hoc pacto passim sceleratos homines, nihil praeter nudam Tonsuram impressionem habentes, titulo privilegii Clericalis à jurisdictione laicali eximi, atque hoc pacto scelera atrocissima manere impunita, idque contra intentionem eorum,

qui privilegium hoc veris Clericis, sive Ministris Ecclesiae, qui & conversatione & habitu se tales exhiberent, indulgere voluerunt.

XVI. Inter articulos Petri Cugnerii erat hic 49. "Item faciunt Praelati Tonsuras hominibus 30. annorum & ultra, & etiam conjugatis aliquibus, quando veniunt ad eos metu intrusionis carceris, & punitiois alicujus criminalis delicti, quod antea perpetraverunt, & hoc pluries fuit factum."

Querelam Guilelmi Benedicti facili Tonsuratione cuiuslibet generis & artificii hominum, & quomodo hac ratione crimina manerent impunita, citavimus Capite praecedenti.

XVII. Nec circa tempora Concilii Tridentini cessarunt querelae laicorum de impunitate criminum etiam atrocissimorum, quae obtentu hujus privilegii obtinebantur, ut videre est à gravamine 31. inter gravamina à Principibus Germaniae sub id tempus Sedi Apostolicae oblato; & literis Francisci De Vargas Oratoris Regis Catholici in Concilio Tridentino ad Episcopum Atrebatensem datis 26. Novemb. 1551. in quibus alitè de hoc excessu conqueritur.

XVIII. Ut his querelis satisfaceret Synodus, imprimis renovavit Constitutionem Bonifacii VIII. de Clericis conjugatis, addens hanc clausulam: "Modò hi Clerici (conjugati) alicujus Ecclesiae servitio, vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesiae serviant, vel ministrent; & Clericali habitu & Tonsuram utantur, nemini quoad hoc privilegio vel consuetudine, etiam immemorabili suffragante." *Sess. 23. cap. 6. De Reformat.*

XIX. Hac clausula fat ostendit Synodus, privilegium hoc Clericale non ob nudam rationem capillorum ut ceremoniam illam Tonsuram esse indultum; sed maxime propter ministerium, cui per ipsam Tonsuram fit applicatio, sive datur introitus.

XX. Circa Clericos non conjugatos declarat, quod nullus primam Tonsuram initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus, ante decimum quartum annum beneficiam possit obtinere. Deinde subjungit: "Is etiam fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat; Clericalem habitum & Tonsuram deferens, alicui Ecclesiae ex mandato Episcopi serviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola, vel Universitate, de licentia Episcopi, quatenus in via ad majores Ordines suscipiendos versetur."

Non obscurum est, Synodum hic aequiparare initiatum primam Tonsuram, & initiatum minoribus Ordinibus: atque in utroque requirere hic expressas condiciones, ut privilegio fori gaudere queant.

XXI. Ulterius fat manifestum, Synodum non refundere hoc privilegium fori in nudam & solam Tonsuram Clericalem aut minorum Ordinum susceptionem; qui in hoc, quod quis ministerio Ecclesiastico sit actualiter applicatus, aut saltem se impendat, ut Ecclesiae servire queat.

XXII. Circa vestes sive habitum Clericalem multa praescribunt Concordata Brabantiae inter Carolum V. & Episcopum Leodiensem *tit. 6.* quoad Clericos conjugatos & simplices; sed quae omnia videntur eò tendere, ut Clerici illi habitu externo se Clericos esse ostendant, aut saltem à laicis distinguant. Quae enim sit vestis Clericalis, ex locorum & temporum conditione desumendum esse, ostendi *parte 1. tit. 2. cap. 2.* ubi unà notatum, quondam Clerici vestes Clericales abiecerunt, ut privilegio fori excidant, & poenis Canonice contra non gestantes vestem Clericalem decretis puniantur.

XXIII. Clericum Tonsuratum non conjugatum, & in alio quam Clericali habitu captum, pro illa vice forum declinare non posse, nec privilegio uti, iudicatum esse anno 1584. refert Paponius *lib. 1. tit. 5. ar. 42.* & in annotationibus id ipsum non semel aliàs iudicatum dicitur.

XXIV. Item *Arresto 47.* refert iudicatum esse, Clericum conjugatum non gaudere privilegio fori, qui captus fuerat in

in veste non quidem omnino laicali; sed tamen aequaliter ad eam accedente; monetque Paponius, quòd aliud foret in Clerico non conjugato: "Hoc casu quippe (ait) major habitus diluatio requireretur, & facilius conjugatus privilegium suum amittit."

Nec immerito. Licet enim conjugium absolute Clericali non repugnet; dubium tamen non est, Clericum per conjugium praesumi ad statum saecularem velle divertere; quae praesumptio tunc per habitum aliquouque ad laicalem accedentem perficitur.

XXV. Edicto Molinensi anno 1566. cautum fuit in Gallia, quòd nullus Clericus gauderet privilegio fori, nisi ut minus esset Subdiaconus, actualiter residens, & Divinis interserviens. Verba Edicti sunt: *Que nul de nos sujets soy disant Clerc ne pourra jour dudit privilege soit pour delaissement aux juges d'Eglise, ou pour autre chose: s'il n'est conste que es Ordres sacres, & pour le moins Sous diacon Clerc actuellement residant & servant aux offices, ministres & benefices qu'il tient dans l'Eglise.* Id est: Ut nemo subditorum nostrorum se Clericum aliter valeat dicto privilegio gaudere, sive ut ad Ecclesiasticos Judices remittatur, sive alia de causa, nisi sacris Ordinibus initiatus sit, saltem subdiaconus, aut Clericus actu residens & interserviens officii, ministerii & beneficii quae in Ecclesia possidet.

XXVI. At postmodum ad instantiam Cleri declaravit Rex, quòd etiam Clerici Scholares actualiter & sine fraude studentes, & omnes Beneficiarii privilegio fori uterentur. *Les Ecoliers actuellement estudeans, & sans fraude, & aussi tous Clercs Benefices.* Id est: Scholares actu, & dolo deposito Studentes, omnesque insuper Clerici Beneficiarii.

XXVII. Per hanc moderationem Edictum Regium ad terminos Concilii Tridentini reductum apparet, nisi quòd Synodus tantum requirit, ut Clericus alicui Ecclesiae de mandato Episcopi interserviat; quod fieri potest, tamen nullum Beneficium habeat; moderatio verò Edicti tantum praeter Scholares excipiat Clericos Beneficiarios. Sed quidni dicamus, Clericum, qui alicui Ecclesiae de mandato Episcopi servit, ad mentem Regi Edicti pro Beneficiario esse reputandum; quod & Edicto anni 1571. *art. 14.* declaratum est in verbis: *Ceux qui serviront actuellement à l'Eglise jouiront du privilege de Clericature & Tonsure.* Id est: Qui actu interservient Ecclesiae, Privilegio Clericali & Tonsura gaudebunt.

XXVIII. Unde & S. Congregationem declarasse refert Fagnanus ad *Cap. 1. de Foro comp. num. 22.* quòd Clericus incedens in habitu & Tonsura Clericali gaudeat privilegio, si alicui Ecclesiae serviat, etiam sine mandato Episcopi; aut studeat in aliquo Seminario, vel Schola, aut Universitate *cura licentia* Episcopi; quia etiam cessante mandato aut licentia Episcopi, habetur finis praecipuus Concilii.

XXIX. Et haec quidem, si non apparet, Clericatum fuisse susceptum in fraudem fugiendi iudicii saecularis. Si enim post delictum commissum susceperit Clericatum, & ex circumstantiis satis constet, id in fraudem factum esse, fiat conventus inter Doctores, hujusmodi Clericum praetextu suscepti Clericatus jurisdictionem laicam declinare non posse. Indicum autem fraudis haud obscurum erit, si mox à perpetrato delicto Tonsuram susceperit, uti rectè monet Rousseus *lib. 4. Hist. Pontificia juris d. c. 3. n. 48.* Nam ex vicinitate vel diuturnitate temporis dolus praesumitur esse aut abesse, ait Rousseus. Ceterum late de hac quaestione per varias distinctiones agit Fagnanus ad *Cap. MAGNUS, de Obligatis ad ratiocinia.*

XXX. Cum Synodus Tridentina jam dictas condiciones in Clerico requirit, ut privilegio fori gaudere queat, rectè post Riccium notat Zypaeus titulo *De Foro comp. num. 43.* Clericos non servantes condiciones hic expressas excludi à privilegio fori, nullà etiam praevia monitione.

XXXI. Hoc tamen privilegium non absolute amittit Clericus, qui vestes Clericales deposuit; sed tantum pro eo tempore, quo eas non gestat. Si enim resumptus veste & Tonsuram Clericali alicui Ecclesiae de mandato Episcopi deserviat ad praescriptum Concilii Tridentini, non apparet, cur tunc pri-

viligio gaudere non debeat; quandoquidem tunc habeat omnes condiciones à Concilio requisitas; & ita voluit S. Congregationem refert Fagnanus loco citato.

CAPUT IV.

Coram quo Causae criminales Episcoporum examinandae & terminandae?

- 1 Causae criminales Episcoporum olim in Synodi Provincialibus terminatae.
- 2 Probatur ex Synodo Nicena.
- 3 Canonem Nicenum iudicium Episcoporum deferre Synodo Provinciali, probat Concilium Constantinopolitanum primum.
- 4 Luculenter idem evincit Epistola Patrum Africanorum.
- 5 Disciplinam Niceno Canone expressam confirmat Synodus Antiochena.
- 6 Eadem disciplina asseritur in Concilio Sardicensi.
- 7 Synodus Sardicensis permittit interdum renovari iudicium Synodi Provincialis.
- 8 Renovationem non permittit nisi causa cognita.
- 9 Cognitionem causa Synodus deferre Episcopo Romano.
- 10 Pendente causa renovationis coram Episcopo Romano nullum in locum damnari Episcopi ordinari voluit Synodus.
- 11 Si Episcopus Romanus iudicium renovandum censent, renovationem committere potest propinquis Episcopis Provinciae.
- 12 Potest etiam committere aliquos à latere suo, qui cum Episcopis Provinciae iudicium renovent.
- 13 Refertur summarie sensus Canonum Sardicensium.
- 14 Canonibus Sardicensibus quoad iudicium Episcoporum in prima instantia consonat Synodus Calcedonensis.
- 15 Eadem disciplinam expressit Gelasius II.
- 16 Disciplina haec mutari coepit circa saeculum 8. occasione collectionis Isidoriana.
- 17 In hac collectione refertur sub nomine Julii Papa Epistola Decretalis, causas Episcoporum referens Sedi Apostolicae.
- 18 Similis Epistola refertur sub nomine Eleutherii Papa.
- 19 Quanto applausu haec littera Decretalis fuerint recepta remissive.
- 20 Hinc invaluit, Episcopos non nisi à Sede Apostolica iudicari posse.
- 21 Id saeculo 9. asseruit & vindicavit Gregorius IV.
- 22 Saeculo 10. eadem opinio ubique pene recepta.
- 23 Tamquam indubitata proponitur in Dictato vulgò Gregorii VII.
- 24 Decretalibus veterum Pontificum auctoritatem non exiguum conciliavit Decretum Gratiani.
- 25 Retulit Gratianus Decretales reservantes causas Episcoporum Sedi Apostolicae in sum Decretum.
- 26 Retulit quoque Canones asserentes easdem causas Synodo Provinciali; atque hinc distinctio inter graviores & minores causas Episcoporum.
- 27 Hanc distinctionem non obscure amplexus est Innocentius III.
- 28 Eadem distinctionem jam pridem proposuit antiquus Glossator Sanctionis Pragmatica.
- 29 Conformiter ad hanc distinctionem causas graviores criminales Synodus Tridentina committit Summo Pontifici.
- 30 Causas minores remittit ad Synodum Provinciale.
- 31 Huic Decreto Cardinalis Lotharingus apponi voluit particulam, Salvis Provinciarum privilegiis.
- 32 Nonnulla omisa in Decreto, ne offenderentur Galli.
- 33 Decretum, antequam promulgaretur, displicuit Oratoribus Regis Galliae.
- 34 Nota Oratoris Regis Christianissimi in hoc Decretum.
- 35 Observationibus Gallicis consonant observationes Belgicae.